

Ранните години: какво мога да направя за моето малко дете с аутизъм?

Когато вашето дете е диагностицирано с аутизъм в предучилищна възраст, вие може да изпитвате смесени чувства на тъга и фрустрация. Но четейки за аутизма и проучвайки източниците на практическа информация, ще откриете, че има много какво да направите на този етап, така че да подкрепите и стимулирате развитието на детето си. Тази статия ще ви посочи някои полезни програми и стратегии за работа с детето.

Известно е, че ранната интервенция помага на много деца с нарушения в развитието, включително и с аутизъм, и участието на родителите е ключово.

Някои интервенции работят заедно с и чрез родителите, за да помогнат на децата с аутизъм. Например в NAS [EarlyBird programme](#). Други включват детето в интензивна програма за домашна работа, каквито са Early Intensive Behavioural Intervention (EIBI) и Options Son-Rise programme.

Има и други начини, по които родителите могат да изберат да помагат на децата си, като:

- използването на снимки или картинки за развиване на комуникацията
- прилагането на безглутенова и безказеинова диета
- използване на обучителен софтуер или домашен компютър

Всички тези опции са описани подробно в следващите страници.*

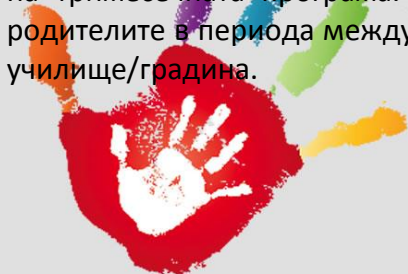
*Забележка: Описаните програми са валидни за американските условия, но информацията може да се използва като полезни съвети и насоки за родителите.

The EarlyBird programme

[EarlyBird](#) е тримесечна програма за родители. Тя включва групови тренинг за родители с индивидуални посещения вкъщи, където чрез използването на видеозаписи се помага на родителите да приложат какво са научили, докато работят с децата си.

Проучване, проведено след пускането на програмата, потвърди успеха ѝ в подкрепата на родители чрез участието си в нея.

Родителите имат задължително седмично по три-четири часа на ден обучителни сесии или домашни посещения, и работят заедно с децата си вкъщи в рамките на тримесечната програма. Тази краткосрочна ранна интервенция подкрепя родителите в периода между диагностицирането на детето и започването му на училище/градина.

EarlyBird има за цел да подпомогне родителите в разбирането на това защо развитието и поведението на тяхното малко дете с аутизъм е различно, така че да направят най-доброто за да му помогнат. EarlyBird се извършва от обучен екип от специалисти из цяла Америка.

Можте да прочетете повече за EarlyBird programme на www.autism.org.uk/earlybird или да се свържете с EarlyBird centre:

NAS EarlyBird Centre
Email: earlybird@nas.org.uk

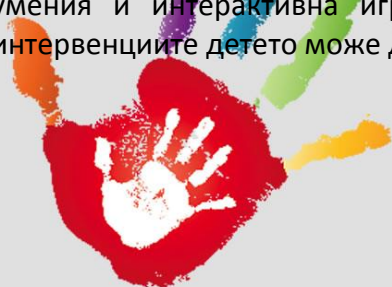
Early Intensive Behavioural Intervention

Early Intensive Behavioural Intervention (EIBI) е поведенческа терапия за деца с аутизъм и други сходни нарушения. Също е известна като UCLA (University of California Los Angeles) Model of Applied Behaviour Analysis (ABA). Базира се на дългогодишен опит на американски клиницисти и на множество проучвания през последните 30 години. Основава се на поведенческата терапия на Ivar Lovaas.

Lovaas и колегите му препоръчват въздействието да започне колкото се може по-рано, за предпочитане преди детето да е навършило 5 години, а най-добре когато е на 3 и половина години. Това е необходимо, за да се научат базови социални, обучителни и ежедневни умения. Това също помага за редуциране на стереопитните и деструктивни поведения, преди още да са се затвърдили. Програмата включва 40 часови интензивни терапевтични занимания на седмица в домашни условия. Резултатите от проучвания на Lovaas показват значението на поддържането на тези часове, така че да се увеличат ползите за детето.

Терапията се изпълнява едно към едно с детето по шест-седем часа на ден, пет до седем дни в седмицата, за две или повече години. Обучителните сесии често продължават по два-три часа без прекъсване. Интензивността на терапията предполага установяването на екип, който нормално включва поне трима души. Те са напълно обучени за програмата. Всички умения се разделят на малки стъпки, и се предлагат по много структуриран начин, съпроводени с много награди и поощрения за детето. Например, награди като малки хапки храна, игра с любима играчка, или социални награди като вербални похвали, прегръдки или гъделичкане.

Програмата напредва много бързо от обучение в базови умения за самостоятелност и езикови умения, до учене на невербална и вербална имитация, и развиване на умения за игра. Веднъж след като детето усвои базовите задачи, на следващите стадии учи експресивни и абстрактни езикови умения и интерактивна игра с връстници. Още по нататък по време на интервенциите детето може да бъде включено и в училище.

Lovaas и колегите му вярват, че чрез ранната интервенция, забележима част то децата с аутизъм и сходни нарушения (около 50%) могат да достигнат нормално образователно и интелектуално функциониране на възраст около 7 години. При децата, които не достигнат нормално функциониране, все пак се регистрира намаляване на неподходящото поведение и развиване на базови езикови умения. Все още има дискусии за валидността на откритията на Lovaas. Терапевтичното въздействие е доста дълго и интензивно и може да бъде много скъпо. Но броят на родителите използвали този метод нараства и резултатите от него също.

Повече информация за Early Intensive Behavioural Intervention можете да намерите тук:

Peach (Parents for the Early Intervention of Autism in Children)

Email: info@peach.org.uk

Website: www.peach.org.uk

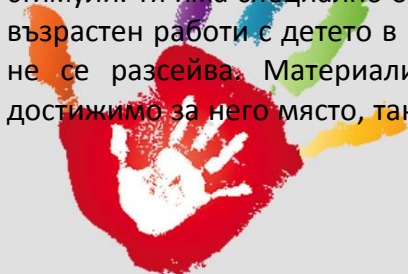
The Son-Rise Program

Тази програма използва интерактивно въздействие за ранна интервенция, подчертавайки важността на развиването на взаимодействие и комуникация между детето и неговите родители. Програмата е центрирана върху детето – то не се осъжда и поведението му не се разглежда като добро или лошо; вместо това се смята, че детето прави най-доброто, което може.

Този метод е създаден от Barry and Samahria Kaufman, които се опитвали да помогнат на своето аутистично дете Raun. Те разработили програма за вкъщи за Raun, и по-късно публикували и разпространили своя опит. Това също било заснето на филм 'Son-Rise, A Miracle of Love'. През 1983 в Америка е открит Option Institute and Fellowship. Там предлагат обучителни програми за семейства на специални деца, базирани на метода на семейство Kaufman и под тяхна супервизия.

Философията на Son-Rise стимулира родителите, терапевтите или обучителите да станат ученици в света на детето, да наблюдават, да изследват, да учат, да подкрепят и да партнират развитието на детето в любяща и неосъждаща среда. Детето се превръща в учител, който води процеса, развива и изследва себе си и света. По този начин помагаме на детето да стане по-мотивирано да изследва и да учи. Много от идеите на подхода противоречат на принципите на поведенческата интервенция.

Родителите се обучават и след това прилагат програмата вкъщи. Използва се специална терапевтична стая, създадена с възможно най-малко разсейващи стимули. Тя има специално оборудване по стените и прозорците и само по един възрастен работи с детето в нея. Това помага на детето да се концентрира и да не се разсейва. Материалите се поставят далече от детето и на трудно достижимо за него място, така че да може да ги получава само чрез общуване с

възрастния. Подхода предполага имитация на действията на детето за увеличаване на очния контакт между двамата.

The Option Institute предлага едноседмични индивидуализирани програми, които позволяват на семейството да се прибере вкъщи и да прилага успешно Son-Rise Program. Института препоръчва и двамата родители да преминат обучението, но може да бъде и близък роднина, приятел или друг подкрепящ човек.

Повече информация за Option Institute's Son-Rise Program можете да намерите тук:

Autism Treatment Center of America
THE SON-RISE PROGRAM
Email: sonrise@option.org
Website: www.option.org

Използването на картинки и символи

Деца с аутизъм имат трудности със социалното взаимодействие и често повечето трудно развиват разбирането и употребата на устен език. Повечето аутисти учат визуално, затова комуникацията може да бъде улеснена чрез снимки, картинки или символи, които детето да вижда.

Picture Exchange Communication System (PECS) е открита в USA през 1987, за да помага на деца с аутизъм да изразяват своите нужди.

PECS обучава децата да обменят карти с картинки за нещо, което искат или харесват. Обекти, картинки или символи могат да се използват в зависимост от нивото на развитие на детето, но за много малки деца рисунки с по-малко детайли са по-лесни за разбиране, особено ако са съпроводени с написани думи.

PECS предлага най-напред на детето малък набор от айтеми на някои храни и играчки. След това детето е обучавано на малки стъпки как да обменя тези картинки за нещо, което иска.

В началото на нужни двама възрастни, които да подсказват физически, а не вербално, на детето, как да обменя символите, вместо да взима направо обекта. Има шест фази за цялата система. Постепенно детето става независимо от подсказването на възрастния и чрез двупосочен комуникативен процес може да постигне желанията и нуждите си.

PECS е лесен за използване и не изисква специално оборудване, обучение или тестване, въпреки че съществуват обучителни курсове.

Повече информация за PECS можете да намерите в Picture symbols for professionals and students, Picture symbols (including PECS) - a parent's view and from Pyramid Educational Consultants:

Pyramid Educational Consultants UK Ltd

Email: pyramid@pecs.org.uk

Website: www.pecs.org.uk

PECS помага на невербални и предвербални деца с аутизъм да се научат да изразяват своите нужди. Децата, които вече могат да говорят, също могат да го използват за развиване на уменията за разбиране и езикова употреба. Използването на зрителни символи по такъв начин може да намали избухванията на детето и да му помогне да научи нови умения.

Символите могат също така да се използват за обучение на детето да прави избор, или за да разбере кога нещо е свършило и какво следва след това.

Повече информация за използването на картинки като част от визуалната подкрепа за децата с аутизъм можете да намерите тук:

L. Hodgdon (1995) *Visual strategies for improving communication*. Quirk Roberts Publishing

Available from Winslow Press

Website: www.winslow-cat.com

Включването на диета

Някои родители поставят детето си на безглутенова и/или безказеинова диета. Глутена и казеина се намират в много храни като хляба, бисквитите и кексовете (глутен), и в млечните продукти (казеин). Месото, плодовете и зеленчуците не съдържат глутен и казеин.

Много деца изпитват стомашни проблеми като запичане, диария или имат необичайни изпражнения. Изследванията за приложението на диетите и техните предимства все още продължават.

Родителите могат да потърсят информация за диетите от своя лекар, който може да ги насочи към диетолог.

Вече много супермаркети предлагат продукти, които са без глутен и казеин. Има и специализирани места, където се продават.

Повече информация можете да намерите тук: www.GFCFDiet.com

Домашен компютър

Децата с аутизъм често бързо се научават да работят с компютър и се забавляват на визуалната му и логическа природа – така че компютрите могат да бъдат

АА

Асоциация аутизъм

добри помощници. Внимавайте, защото някои деца могат да станат obsесени от компютрите и да се наложи да преосмислите тяхната употреба.

The Jump Ahead Series, публикуван от Cendant software, е много популярен и лесно се използва въщи. The Jump Ahead Series започва по забавен начин с работа върху умения като зрителна памет.

Reader Rabbits Toddler, от Learning Company, също е разработен за малки деца и е лесен за употреба, дори без да се натиска мишката, и включва броене, цветове, форми и букви.

